

De visiedag van FOPEM

Wat brengt de langzame toekomst?

Op woensdagnamiddag 21 april staken coördinatoren, ouders, leerkrachten en medewerkers van FOPEM de koppen bij elkaar om na te denken en te discussiëren over de toekomst van FOPEM en zijn scholen. Prikkelende stellingen en buitenstaanders met een ongezouten mening maakten de discussies levendig en soms pittig. Deze discussies waren geen vrijblijvende gesprekken. Deelnemers werden er toe aangezet om conclusies neer te pennen. Eén conclusie nemen we er uit: “Op het vlak van beleid ijveren we voor duurzame subsidiëring in verband met emancipatie en maatschappelijk engagement. Niets is zo ontmoedigend dan een tijdelijk project. Je kan wel iets opstarten maar na afloop van het project is het afgelopen. Structurele middelen zijn noodzakelijk”.

Met deze conclusie is FOPEM toch wel een dwarsdenker als je het onderwijsbeleid bekijkt met een opeenvolging van goed bedoelde tijdelijke projecten, middelen die dienen voor één bepaald doel, extra lestijden voor één bepaalde doelgroep van leerlingen, een toolkit, ... In dit verhaal van gefragmenteerde subsidies raakt wel de pedagogische eigenheid van scholen ondergesneeuwd. Het is nu eigen aan FOPEM-scholen om dit allemaal met een kritische bril te bekijken en zo nodig in vraag te stellen.

Eén conclusie werd niet getrokken tijdens de visiedag, namelijk dé ultieme eigenheid van onze scholen: het oprichten van nieuwe scholen door leerkrachten en ouders met een groot hart, een portie lef en heel veel onbezonnen enthousiasme en engagement. En opnieuw is er – na de opstart van drie scholen vorig jaar – op dat vlak goed nieuws te melden. Op 1 september 2010 opent De Wonder-wijzer zijn deuren in het Limburgse

Zutendaal. En het gerucht doet de ronde dat de inschrijvingen bijzonder goed verlopen...

In deze nieuwsbrief lees je ook een bespreking van “Stil de tijd. Een pleidooi voor een langzame toekomst”. In dit boek neemt Joke Hermsen het op voor een recht op verveling. Laat dit een les zijn voor onze kinderen, ouders en leerkrachten in de scholen. Af en toe niets doen, niets plannen, door het raam staren, verwijlen bij de priemende zonnestralen, ...

Veel leesplezier,

Kris Denys

Wat vind je in deze nieuwsbrief?

De visiedag van FOPEM	
Wat brengt de langzame toekomst?.....	1
De visiedag van FOPEM	
Een verslag van een boeiende namiddag.....	2
Waarom FOPEM scholen adviseert om de	
ADHD-toolkit terug te sturen naar afzender...	6
Stil de tijd: Pleidooi voor een langzame	
toekomst en recht op verveling.....	7

De visiedag van FOPEM

Een verslag van een boeiende namiddag

Op woensdagnamiddag 21 april kwamen 35 leerkrachten, coördinatoren en ouders van FOPEM-scholen bijeen om zich te buigen over de toekomst van FOPEM en zijn scholen. Plaats van afspraak was “de Markten” in Brussel waar we konden rekenen op een warm onthaal. Drie betrokken buitenstaanders versterkten onze gelederen: Geert Six van de Unie der Zorgelozen in Kortrijk, Bie Kentane, één van de oprichters van freinetschool De Klaproos in Geraardsbergen en Inge Van de Putte, docent aan de Hogeschool Gent. De deelnemers bespraken vijf stellingen in één of twee sessies. De eerste stelling over cultuurbeschuwing werd besproken in één sessie. De andere stellingen werden besproken in twee sessies. Tijdens de tweede sessie werd verder gewerkt op basis van de bespreking in de eerste sessie.

Volgende vragen stonden centraal tijdens de besprekingen in de sessies:

- Hoe profileren we ons als school binnen 10 jaar?
- Waar maken we het verschil met andere scholen?
- Welke ondersteuning hebben we daarbij nodig van FOPEM?
- Welke conclusies trekken we? Met andere woorden, welke concrete actiepunten formuleren we op het niveau van de school en op het niveau van FOPEM?

Stelling 1: We werken samen aan een ‘leerplan’ cultuurbeschuwing

Inleiding

In de scholen van FOPEM wordt geen godsdienstondericht of zedenleer gegeven. Wel is er cultuurbeschuwing, niet als een afzonderlijk vak maar verweven doorheen het lesprogramma. Momenteel is er geen leerplan cultuurbeschuwing, wel is er een bundeling van inspirerende teksten van een aantal scholen.

Verslag

Cultuurbeschuwing als vak is momenteel een lege doos: er is geen leerplan, geen eensgezindheid over de inhoud, een eigen invulling per school, er is geen opgeleide “vak”leerkracht. Wel worden er aan de FOPEM-scholen lestijden voor cultuur-beschouwing toegekend.

Een eerste fase voor het ontwikkelen van een ‘leerplan’

Het maken van een duidelijk kader om op dezelfde lijn te zitten, over hetzelfde te spreken. Wat is cultuurbeschuwing? Wat verstaan we eronder? Wat is de waarde ervan? Welke gebieden omhelst het (religie, verwondering stimuleren, grote stappen in het leven zoals geboorte en dood, cultuurgebruiken in verband met kledij, gastronomie, ... omgaan met diversiteit)? We moeten dit niet doen om de overheid ter wille te zijn, we moeten dit in de eerste plaats voor onszelf doen.

Een tweede fase voor het ontwikkelen van een ‘leerplan’

Geen opsomming van doelen en een termijn waartegen verwacht wordt dat leerlingen deze doelen ‘kennen’. Het

gaat vooral om een houding, een attitude. Het ‘leerplan’ moet wel inspirerend zijn met voorbeelden, situaties, mogelijke onderwerpen om te dienen als voorbeeld van wat cultuurbeschuwing kan zijn.

Twee opmerkingen:

1. Onze grotendeels “witte” scholen zijn geen afspiegeling van de buitenwereld. Cultuurbeschuwing moet dit hiaat voor een deel proberen aan te pakken.
2. We moeten in de klas niet enkel werken rond onderwerpen van de kinderen maar ook de begeleider heeft zijn inbreng.

Vragen:

- Hoe profileren we ons als school binnen 10 jaar?
- Welke ondersteuning hebben we daarbij nodig van FOPEM?

Zijn de FOPEM-scholen voldoende gemotiveerd om zich hierbij aan te sluiten? Met name om mee te denken, te discussiëren, mee te schrijven.

- Waar maken we het verschil met andere scholen?

Door duidelijk te maken wat cultuur-beschouwing is maken we ook duidelijk waar we voor staan, zowel als school en als FOPEM.

FOPEM kan geïnteresseerden bij elkaar brengen, bevindingen bundelen en als een leesbaar geheel aanbieden. FOPEM kan de scholen prikkelen rond dit onderwerp, uitdagen en uitnodigen om mee te werken (bv. één leerkracht van het kleuter en één leerkracht uit het lagere van elke school samenbrengen).

Stelling 2: we werken samen aan eigen leerplannen voor FOPEM-scholen

Inleiding

Voor het bereiken van de eindtermen en het nastreven van de ontwikkelingsdoelen maken de scholen van FOPEM gebruik van de leerplannen van OVSG (het Onderwijssecretariaat van Steden en Gemeenten). Tijdens een doorlichting van de inspectie gaat het team van inspecteurs onder meer na in welke mate een school het leerplan implementeert.

Verslag

- Hoe profileren we ons als school binnen 10 jaar?

De leerplannen van OVSG zijn een handig werkinstrument om de leerplannen te verzoenen met de eigen visie van de school.

- Waar maken we het verschil met andere scholen?

De school kan er een "eigen" leerplan van maken in plaats van het te gebruiken als een programma. Het feit dat FOPEM-scholen hier het verschil willen maken betekent niet dat ze een oordeel vellen over andere scholen.

- Welke ondersteuning hebben we daarbij nodig van FOPEM?

De link leggen en de vertaling maken tussen de leerplannen en de visie van de scholen. De scholen vinden zich terug in de leerplannen van OVSG en vinden hun weg daar in, mede door de uitwisseling tussen coördinatoren en door de pedagogische begeleiding. Scholen bevinden zich op die manier niet op een eiland.

- Welke conclusies trekken we? Met andere woorden, welke concrete actiepunten formuleren we op het

niveau van de school en op het niveau van FOPEM?

Voor FOPEM: het verduidelijken van de spraakverwarring tussen ontwikkelingsdoelen en eindtermen, methodes en handboeken en leerplannen en leerlijnen.

Voor FOPEM: het aanbieden van pedagogische begeleiding voor alle scholen die vragen hebben rond de implementatie van leerplannen.

Er zijn belangrijker dingen dan het opmaken van eigen leerplannen. Die belangrijker dingen hebben te maken met randvoorwaarden zoals het beïnvloeden van lerarenopleidingen en het ondersteunen van opstartende scholen.

Stelling 3: Weg met 'Music for Life' FOPEM-scholen passen voor liefdadigheid

Inleiding

Deze stelling gaat over het maatschappelijk engagement van FOPEM-scholen¹. Bie Kentane, voormalig ouder van freinetschool De Klaproos in Geraardsbergen, is de betrokken buitenstaander. Zij komt op voor de rechten van de Palestijnen en bezocht

reeds meerdere malen Palestijnse kampen. In de laatste nieuwsbrief van FOPEM schreef ze een artikel over Abdallah Abu Rahmah, een Palestijns onderwijzer die omwille van zijn gewelddoos verzet gevangen werd genomen door het Israëlisch leger.

Bie pleit er voor dat de school een bijdrage levert tot het vormen van kritische burgers die opkomen voor een rechtvaardige wereld. Welk maatschappelijk project heeft een school voor ogen? We leven in een wereld die hoe langer hoe meer gedomineerd wordt door een neoliberal gedachte-

¹ Om de scholen van FOPEM 'uit te dagen' over hun maatschappelijk engagement ontvingen ze een mail naar aanleiding van de erkenning van het Nationalistisch Studentenverbond (NSV) door de studenten van de Universiteit Gent. De tekst van deze mail kun je lezen via <http://users.skynet.be/fopem/st3visie.pdf>

goed waar de vrije markteconomie verheerlijkt wordt. Het ondemocratische Europa, de globalisering en de nieuwe oorlogen voeden de gevoelens van angst en onzekerheid. De wereldwijde verspreiding van het westerse ontwikkelingsmodel bedreigt het milieu.

Hoe willen we onze kinderen binnen dit dominant denken opvoeden? Een aantal suggesties:

- Op het niveau van FOPEM: het organiseren van een inleefreis
- Op het niveau van de school: schoolprojecten (asielschool, circus-schoon Palestina, ...)
- Op het niveau van de klas: het opstarten van een correspondentie-klas

Verslag

Een aantal vaststellingen

- We schuiven (teveel) op naar het sociale, te weinig naar het maatschappelijke.
- Freinetonderwijs wordt teveel een methodiek, in plaats van een maatschappelijke inhoud.
- Welke conclusies trekken we? Met andere woorden, welke concrete actiepunten formuleren we?

Op het niveau van de school:

Als leerkracht moet je een duidelijke (politieke) visie hebben om iets te doen met de betrokkenheid van maatschappelijke thema's van kinderen. Kinderen moeten zelf leren zoeken, analyseren, kritisch zijn.

Op het niveau van FOPEM:

FOPEM moet concrete standpunten innemen als het gaat om maatschappelijke thema's. Een inleefreis heeft veel interessante voordelen. De bewustmaking bij leerkrachten moet gevoed worden.

Een uitspraak van één van de deelnemers: "Democratie is luisteren naar de stem van de zwakste. De meerderheid heeft niet altijd gelijk".

Stelling 4: Een FOPEM-school kan zich niet emancipatorisch noemen als kansarme kinderen en ouders slechts in beperkte mate hun weg vinden naar de school

Inleiding

Geert Six, artistiek verantwoordelijke van de Unie der Zorgelozen uit Kortrijk is de betrokken buitenstaander. Hij wordt bijgestaan door leerkrachten van V-tex (<http://www.buurtschoolvtex.be>). Buurtschool V-tex en de Unie der Zorgelozen zijn gelegen in de Sint-Janswijk in Kortrijk en werken regelmatig samen. De Unie der Zorgelozen is een sociaal-artistieke buurtwerking. Zij organiseert met de buurtbewoners kookavonden, theatervoorstellingen, ... Door haar klas- en schoolwerking wil V-tex deel uitmaken van het buurtleven zodat er een samenwerking is waar zowel de school als de buurt beter van wordt.

Verslag

Een aantal vaststellingen

- Het is niet evident voor FOPEM-scholen om een gemengd publiek aan te trekken. FOPEM-scholen vormen veelal een drempel voor kansarme gezinnen. Het moet een bewuste keuze zijn waar heel de school achter staat. Dit vraagt veel engagement.
- Indien er geen evenwicht is, is het zeer moeilijk om kansarme ge-

zinnen op de school te houden. Scholen zijn er soms niet klaar voor; de ouders voelen zich niet thuis; het publiek van onze scholen is niet gewoon om om te gaan met mensen in kansarmoede (communicatieproblemen, inleefproblemen, ...)

- Als school kun je het niet alleen, er moet een samenwerking zijn met andere organisaties.
- Bij scholen die zich maatschappelijk engageren merkt men dat er veel energie inkruipt. Het project overstijgt 'het geven van goed onderwijs' en is allesomvattend.

Welke conclusies trekken we? Met andere woorden, welke concrete actiepunten formuleren we?

Op het niveau van de brede school:

- De keuze van de locatie van de school is heel belangrijk.
- Om een brede school te realiseren zijn het inschrijvingsbeleid en de taal die gebruikt wordt in de communicatie met ouders en kinderen van fundamenteel belang.
- Alle ouders actief betrekken bij de schoolwerking

- Aan de slag gaan met andere organisaties in de buurt: artistieke, sociale, culturele, ...
- Oppassen voor de valkuil om enkel bezig te zijn met het sociale. Het emancipatorische mag niet uit het oog verloren worden. Er wordt verwezen naar het buurtproject van "De Buurt" in Gent waar er samenwerkt wordt met drie buurtscholen.
- Werken aan een schoolcultuur waarbij alle neuzen in dezelfde richting staan.
- Het sociale niet zien als een probleemstelling.
- Het doel is om een zo breed mogelijke vorming te geven aan alle kinderen, hun wereld open te trekken. Onderwijs moet hier niet alleen voor instaan. Culturele organisaties werken hier aan mee.
- Nood aan vorming voor de leerkrachten.

Op het niveau van FOPEM:

- Het vormen van netwerken: een uitwisseling tussen leerkrachten over emancipatorisch werken. Dit kan ook netoverschrijdend.

- Inleefvormingen organiseren voor leerkrachten bij sociaal-artistieke projecten.
- Op het vlak van beleid ijveren voor duurzame subsidiëring in verband met emancipatie en maatschappelijk engagement. Niets is zo ontmoedigend dan een tijdelijk project. Je kan wel iets opstarten maar na afloop van het project is het afgelopen. Structurele middelen zijn noodzakelijk.
- FOPEM moet standpunten innemen en zich richten op de ondersteuning van sociaal-maatschappelijke initiatieven.

Stelling 5: De ADHD-toolkit vertrekt vanuit een strikt medisch stoornisdenken We sturen de kit terug naar afzender

Inleiding

Inge Van de Putte is de betrokken buitenstaander. Zij wordt bijgestaan door Lieve Van Causebroeck, zorgcoördinator van freinetschool De Klaproos in Geraardsbergen. Inge werkte mee aan een onderzoek over de basiscompetenties van leraren in de initiële lerarenopleiding voor het werken in een inclusieve setting. Dit onderzoek nam de basiscompetenties van de leraar lager onderwijs als analysekader. Uit het onderzoek bleek dat er in een inclusieve setting geen nieuwe competenties bijkomen, wel krijgen ze een andere invulling. Vijf clusters van basiscompetenties 'inclusie' werden geselecteerd:

- zorgen voor het welbevinden van alle leerlingen
- differentiëren op het gebied van curriculum, ondersteuning en evaluatie, maar zoveel mogelijk binnen de groep
- overleg met de ouders
- samenwerking onder coördinatie en met externen en collega's binnen de klasruimte
- leergierigheid, kritische ingesteldheid, flexibiliteit en verantwoordelijkheidszin

Verslag

Inge Vande Putte geeft toelichting bij het onderzoek waar onder meer freinetschool De Klaproos aan meewerkt. In dit onderzoek wordt nagegaan welke de ondersteuningsbehoeften zijn van leerkrachten in het omgaan met leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. De rol van de zorgcoördinator is hierbij centraal. De diversiteit in de school en in de klas wordt als een verrijking

ervaren.

Het onderzoek toont aan dat leerkrachten zich weliswaar 'de baas' voelen in de klas, ze voelen zich 'kundig', maar ze staan er niet alleen voor. Ondersteuning vinden leerkrachten bij collega's en bij de zorgcoördinator. Bijvoorbeeld door te vragen "wat denk jij te kunnen doen?" De rol van de zorgcoördinator bestaat er in om de verwachtingen van het team van leerkrachten te verduidelijken. Toch is daar structureel weinig tijd voor voorzien en wordt dikwijls heel oplossingsgericht gewerkt. Leerkrachten moeten kritisch naar elkaar durven kijken.

De ADHD-toolkit² past niet in het diversiteitsdenken, wel in een strikt medisch stoornisdenken. De toolkit gaat er van uit dat kinderen "gerepareerd" kunnen worden door het wegwerken van een stoornis. Zo wordt de leerkracht afhankelijk van de toolkit. Deze manier van denken strookt niet met het denken dat FOPEM voorstaat.

- Hoe profileren we ons als school binnen 10 jaar?
- De manier waarop gesprekken gevoerd worden tussen leerkrachten doortrekken naar de manier van werken met de kinderen.
- De verschillen die er zijn tussen kinderen laten bestaan en als gelijkwaardig zien. Dit ook naar ouders toe vertalen.

Welke ondersteuning hebben we daarbij nodig van FOPEM?

- Studiedagen stimuleren om te reflecteren.
- Op regelmatige basis intervisie organiseren voor zorgcoördinatoren, naast nascholing voor zorgcoördinatoren.
- Welke conclusies trekken we? Met andere woorden, welke concrete actiepunten formuleren we op het niveau van de school en op het niveau van FOPEM?
- Bij de overheid pleiten voor meer zorguren. De toolkit is geen oplossing voor te weinig uren. Let er voor op om geen criteria in het kader van leezorg te formuleren die aansluiten bij een medisch stoornisdenken.
- De visie blijven duidelijk maken aan ouders, overheid, leerkrachten, ...
- In de nieuwsbrief van FOPEM motiveren waarom we niet achter de toolkit staan. (Zie volgende pagina)

² In november 2009 ontvingen alle lagere scholen van het ministerie van onderwijs een ADHD-toolkit. Om de FOPEM-scholen 'uit te dagen' over deze toolkit ontvingen ze een mail. De tekst van deze mail vind je op pagina 6 in deze nieuwsbrief.

Waarom FOPEM scholen adviseert om de ADHD-toolkit terug te sturen naar afzender

In november 2009 ontvingen alle lagere scholen een ADHD-toolkit, een spel waarmee leerkrachten in hun klas aan de slag kunnen om leerlingen met ADHD doelgericht te kunnen begeleiden. Mijn mening daarover? Weg met die onzin! Ik doe een poging om deze - ik geef toe - boude mening even uit de doeken te doen.

Deze toolkit wordt gratis ter beschikking gesteld aan alle lagere scholen. Minister Pascal Smet moet wel diep in zijn buidel tasten voor deze weldaad van liefdadigheid: 50.000 euro kost dit. In tijden van besparingen laat dit een bittere smaak na. Deze toolkit past eigenlijk in een achterhaald medisch model waarbij een aantal individuele kenmerken worden omschreven als één stoornis die gebonden is aan één persoon. De context laat men hier ongemoeid. Professor Paul Verhaeghe (maar goed dat er nog professoren zijn met gezond verstand en een portie lef) verwoordt het heel gevat in het artikel "Gedragsstoornissen van kinderen zijn een opvoedingsprobleem. ADHD wordt een levensstijl":

"Er bestaat geen wetenschappelijk onderzoek dat kan aantonen waarom we ADHD als een ziekte zouden moeten behandelen ... Het probleem een dergelijke naam geven is er in dit geval een probleem van maken ... Kinderen hebben van thuis uit geen houvast meer en zijn gebaat met meer aandacht van hun ouders.... Men benoemt een complexe problematiek als een 'stoornis' en deelt die op in ADHD, NLD, ... Vervolgens gaat men die stoornissen elk apart pseudo-medicaliseren, net alsof het een aandoening is die zich ergens in de hersenen afspeelt en neurologisch of zelfs genetisch te bepalen valt. Tot slot worden die problemen uit hun context gehaald en volledig aan het kind toegeschreven. Maatschappij, socio-economische context, ouders worden niet meer in rekening gebracht."

Dit fenomeen waarbij bepaald gedrag eerst geproblematiseerd wordt en daarna gemedicaliseerd maakt volgens mij deel uit van een stilzwijgende maar niet te onderschatten machinerie van farmaceutische bedrijven (lees maar eens "De ADHD-epidemie"), geleerde

professoren in de psychiatrie (hier Marina Dankaerts van de K.U.Leuven), belangengroepen (hier "Zit Stil"), hulpverleners (hier de twee CLB's van Leuven), alle onderwijskoepels (de kleine onderwijsverstrekkers niet meegerekend!), de subsidiërende overheid (hier Pascal Smet) en als kers op de taart ons zoetgevooid vorstenhuis (hier de Koning Boudewijnstichting). Deze gesmeerd lopende machinerie (met een netwerk van mensen die zichzelf belangrijk én onmisbaar achten en die elkaar vriendelijk bejegenen tijdens vergaderingen, panelgesprekken, recepties, navormingen, studiedagen, congressen, redactionele vergaderingen, ...) vaart wel bij de iatrogenese, met name het maatschappelijk creëren van problemen en stoornissen die nadien genezen moeten worden door de hulpverleners.

Beginnen we met de farmaceutische industrie. Het artikel "De ADHD-epidemie" is bij wijlen ontluisterend. Je leest er dat in België het gebruik van Rilatine in 2007 dubbel zo hoog lag als in 2005. Stel nu even dat deze tendens zich de komende jaren verder zet; dan geraken we met zijn allen aan de pillen. Een andere optie is dat ons voedsel zodanig gemedicaliseerd zal worden dat we voortdurend op onze tellen zullen moeten passen vooraleer we onze tanden in een appel zetten of genieten van een ijsje bij de eerste lentezon. Vergeet ook niet dat Rilatine niet zonder gevaar is: "Iedereen die Rilatine neemt, kan plots psychose krijgen, manisch worden, last krijgen van hallucinaties en agressiviteit". Je merkt het, deze nefaste bijwerkingen kunnen dan weer genezen worden door andere wondermiddelen... Dit terwijl er een heel afdoend middel bestaat tegen ADHD. Studies hebben namelijk aangetoond dat een flinke wandeling in het bos of het park de beste remedie is voor kinderen met een label "ADHD".

Maar van waar komt toch die immense drang om alle problemen met een wonderpilletje op te lossen? Trudy Dehue van de Universiteit van Groningen heeft daar een goed boek over geschreven (de "Depressie-epidemie"). Zij wijst met een beschuldigende vinger naar een westerse samenleving

waar presteren de norm is. "Beter, best en bester" wordt blijkbaar het mantra van ons dagelijks bestaan; niet alleen in onze professionele bestaan maar ook in de media (spelletjesprogramma's waar mensen tegen elkaar worden uitgespeeld en er steeds een winnaar en een verliezer is), goede doelen die moeten scoren met de bereidwillige hulp van BV's die zichzelf heilig verklaren, acties voor een goed doel waaraan een wedstrijd is verbonden (lees maar eens Klasse, er valt steeds een prijs te winnen), onze vrije tijd (kinderen volgen dansles om toch maar goed te presteren op de eindejaarsvoorstelling), ...

Deze hele industrie rondom ADHD (of autisme, NLD, depressie,...) past volgens mij wonderwel in een panopticummodel zoals Jeremy Bentham dit meer dan 200 jaar geleden beschreven heeft. In dit model is er een centrale toren met daarrond individuele cellen. De gevangenen in deze cellen kunnen niet zien of ze al dan niet bewaakt worden door de bewaker in de toren. Twee principes liggen aan de oorsprong van dit geraffineerd model: individualisering (de gevangenen verblijven apart in een cel en hebben geen contact met elkaar) en perfecte machtsuitoefening (de gevangenen zien de bewaker niet en weten dus niet of ze al dan niet bewaakt worden).

Vervang deze centrale bewaker door een leerkracht die kinderen met een label 'ADHD' traint in het "rustig op je stoel blijven zitten en goed naar de meester luisteren" of een psycholoog die de diagnose 'ADHD' stelt of een arts die blindelings Rilatine voorschrijft en vervang de gevangenen door leerlingen, en het wordt volgens mij duidelijk dat het labelen van kinderen geen onschuldig spel is. Ik stel het wellicht een beetje scherp, maar toch ...

Wat kunnen we doen? Daar eens nachtje over slapen? Eens smalend glimlachen en "de boer die ploegde voort"? Of kriebelt het aan alle kanten en wil je een edele daad van burgerlijke ongehoorzaamheid stellen? Een hint, je stuurt het ganse pakketje van de toolkit terug naar Pascal Smet. Return to sender!

Stil de tijd

Pleidooi voor een langzame toekomst en recht op verveling

Druk, druk, druk hebben we het in deze hectische tijden: sms'en, e-mails verslinden, twitteren, tetteren en kake-len, snel de vaat in de vaatwasmachine, vluchtig googelen om een ontspannende reis naar verre oorden te boeken (want goedkoper!), bij het krieken van de dag ongeduldig trappelen vooraleer de winkeldeuren openzwieren (want er zijn koopjes!), nagelbijten terwijl het verkeerslicht nog op rood staat, afspraak na afspraak plannen in een drukke agenda, ... Charlie Chaplin wist in 1936 al beter. In zijn weergaloze film "Modern Times" analyseert hij haarscherp hoe de dwingende tijd de moderne mens in de tang houdt (zie flap van het boek). Wellicht is dit voor velen van ons heel herkenbaar. Maar maak even tijd vrij, laat de verveling toe en lees en herlees "Stil de tijd: pleidooi voor een langzame toekomst" van Joke J. Hermsen, een Nederlands filosofe met een behoorlijk maatschappij-kritische pen.

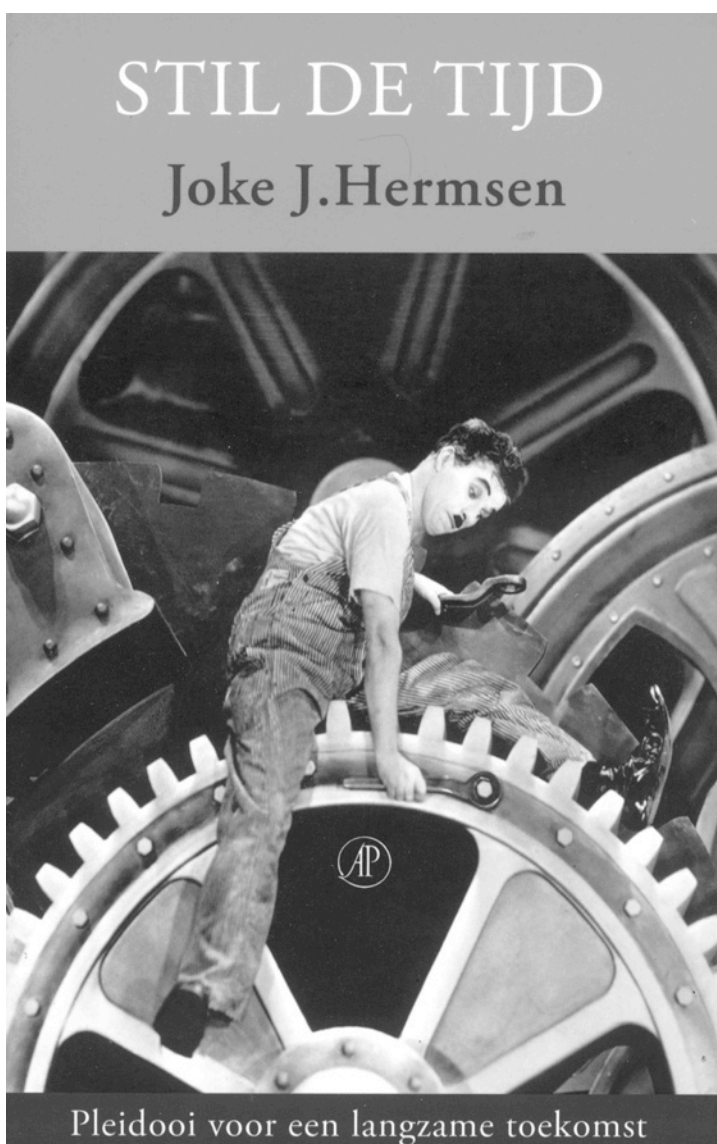
In haar boek maakt ze een onderscheid tussen de kloktijd en de innerlijke tijd. De kloktijd organiseert ons dagelijks leven: om 7u12 staan we op, we staan een half uur in de file, overmorgen gaan we naar de film, ... De innerlijke tijd is van een totaal andere orde: ze is niet meetbaar en niet te beschrijven. Velen ervaren deze tijd alleen als ze op vakantie zijn maar je ervaart het ook als je begeistert bezig bent met een activiteit, zoals in je tuin werken en de kloktijd uit het oog verliezen. Hou je op met in de tuin werken, verwonder je je erover dat het al zo laat is.

Een pleidooi voor onthaasting of consuminderen heeft volgens Joke Hermsen niet veel zin als we geen ruimte maken voor deze innerlijke tijd: "Het gaat erom onze intuïtie voor deze innerlijke tijd wakker te houden en aan te blazen, zodat er een nieuw en noodzakelijk evenwicht met de kloktijd kan ontstaan".

De filosofe houdt ook een warm pleidooi voor een recht op verveling. Verveling moeten we niet uit de weg gaan, we moeten ze aanvaarden en opzoeken omdat er achter die ogenschijnlijk immense leegte een bron van creativiteit schuilgaat. Vandaar dat een geniaal idee ons overvalt als we er totaal niet mee bezig zijn maar wel als we verwijlen bij muziek, staren door het raam, in de rij wachten, ... Deze 'windstilte van de ziel' die aan het

creatieve proces voorafgaat, is er één van de verveling die ons doet proeven van de innerlijke tijd.

In haar boek doorwroet Joke Hermsen het gedachtegoed van een aantal filosofen om de aard van deze innerlijke tijd bloot te leggen. Eindigen doen we met William Faulkner, de voormalige Amerikaanse schrijver: "De ware tijd komt pas tot leven als de klokken zwijgen".

Deze nieuwsbrief is het uitwisselingsblad van FOPEM en richt zich naar leerkrachten en ouders. Iedere auteur is verantwoordelijk voor zijn/haar ingezonden stukken.

Redactie: Catherine Devos
Kris Denys
Patricia Otte
Simon De Clercq
Wim D'Hulster
Evert Horn

Redactie-adres:
Kartuizerlaan 20 te 9000 Gent
Tel: 09/233.94.90
Fax: 09/233.87.02
E-mail: redactie@fopem.be
Website: <http://www.fopem.be>

FOPEM staat voor Federatie van Onafhankelijke Pluralistische Emancipatorische Methodescholen en overkoepelt de volgende 19 basisscholen die vernieuwend onderwijs (Freinet-, ervaringsgerichte en projectscholen) aanbieden:

- Buurtschool V-tex - Kortrijk
- De Klaproos - Geraardsbergen
- De Levensboom - Marke
- De Levensboom - Wevelgem
- De Muze - Haacht
- De Sterreboom - Deinze
- De Torteltuif - Poperinge
- De Tuimelaar - Schoten
- De Waterval - Ekeren
- De Weide - Erpe-Mere
- De Witte Merel - Ekeren
- De Zevensprong - Leuven
- Freinetschool De Vier Tuinen - Oudenaarde
- Klimop - Oostkamp
- Methodeschool De Buurt - Gent
- 't Schommelbootje - Alken
- 't Speelscholleke - Deurne
- wondere wereld - Lummen
- Zeppelin - Mortsel

**Wil je de nieuwsbrief nog eens herlezen en
snuisteren in nieuwsbrieven uit een ver verleden?**